

Kulturutskottets yttrande

1982/83:3 y

om telesatellitprojektet Tele-X, m. m. (prop. 1982/83:168)

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 28 april 1983 beslutat bereda kulturutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1982/83:168 om telesatellitprojektet Tele-X, m. m. samt motionerna 1982/83:2408 och 1982/83:2409 som väckts med anledning av denna proposition.

Statsmakterna fattade våren 1982 beslut (prop. 1981/82:175, NU 1981/82:48, rskr 1981/82:365) om den principiella inriktningen av ett projekt med en nordisk experimentell telesatellit kallad Tele-X. Beslutet innefattade även riktlinjer för projekterings- och förhandlingsarbetet under år 1982.

I den nu föreliggande propositionen redovisas att förhandlingar mellan Sverige och Norge har lett fram till att förslag till avtal om samarbete på telesatellitområdet har utarbetats. Som ett första steg i detta samarbete skall Tele-X-projektet genomföras. Riksdagen föreslås nu godkänna detta avtal i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser. Kostnaden för att genomföra Tele-X-projektet beräknas till 1 250 milj. kr. i prisnivån januari 1982. Avsikten är att Sverige skall svara för 85 % av finansieringen medan Norges finansieringsandel uppgår till 15 %. För budgetåret 1983/84 föreslås i propositionen att 574,2 milj. kr. skall anvisas för Tele-X-projektet.

Tele-X, som avses skjutas upp år 1986, planeras bli utrustad med två kanaler för experiment med överföring av data och video och två kanaler för sändning av direkt-TV. Satelliten har kapacitet att täcka hela det s. k. östnordiska serviceområdet, dvs. Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Inom samarbetets ram skall bildas ett nordiskt telesatellitkonsortium med församling, styrelse, ett inköpsbolag och ett driftbolag.

Syftet med samarbetet på telesatellitområdet är enligt propositionen att genom en gemensam teknisk utveckling och ett industriellt samarbete skapa konkurrenskraftig verksamhet med rimlig fördelning mellan de deltagande länderna. Huvudsyftet med Tele-X-projektet är industripolitiskt. Målet är bl. a. att höja kompetensen hos televerken samt tele- och rymdindustrin och lägga grunden för internationellt samarbete med svenskt deltagande. Industriministern understryker att det är viktigt att Norden följer med i den internationella utvecklingen inom rymdtekniken.

Utskottet konstaterar att förslagen i propositionen och de motiveringar härför som lämnas är helt inriktade på de industripolitiska aspekterna av Tele-X-projektet. Detsamma gäller i allt väsentligt för motion 2408 (m). Kulturutskottet tar i det följande endast upp de synpunkter i motion 2409 (vpk) som rör de kulturpolitiska konsekvenserna av projektet.

I motion 2409 yrkar vänsterpartiet kommunisterna att propositionen skall avslås. Motionärerna önskar att regeringen skall återuppta kontakterna med de övriga nordiska länderna för att söka få till stånd en omförhandling av Tele-X insatt i ett vidare samhällspolitiskt sammanhang. Tele-X-projektet kritiserar utifrån fyra aspekter av vilka en avser de kulturpolitiska följderna av projektet. I denna del anför motionärerna att samhällets beredskap inför de snabba teknologiska förändringarna är katastrofalt låg. Sverige kan självfallet inte ställa sig utanför den tekniska utvecklingen. Samtidigt är det uppenbart, sägs det, att inför den informationsteknologiska utvecklingen det krävs ett sammanvägt kultur- och industripolitiskt program insatt i ett bredare nordiskt sammanhang. Vidare menar motionärerna att Tele-X måste ses i ett större sammanhang i första hand avseende utbyggnaden av kabelnät för TV. De hävdar att om Tele-X skall kunna utgöra en motvikt mot den västeuropeiska satelliten måste en snabb utbyggnad av kabelnätet komma till stånd.

Med anledning av vad motionärerna anför vill utskottet först erinra om att Tele-X är en direktsändande satellit. Avsikten med direkt-TV-experimentet är att undersöka de tekniska möjligheterna för TV- och ljudradiodistribution via satellit. Häri ingår även undersökning av förutsättningarna för direkt mottagning av TV-program med små mottagare i hem och på arbetsplatser. Tele-X kommer därför att kunna ge värdefulla erfarenheter av satellitsändningar av radio- och TV-program till enskilda hushåll. Direkta sändningar via satellit kan alltså ses som ett alternativ till användning av kabelnät.

Tele-X-projektet är en mycket omfattande industripolitisk satsning av stort allmänt värde. Ur kulturpolitisk synpunkt är en viktig fråga hur satellittekniken utnyttjas. Utskottet ser det som utomordentligt angeläget att de kulturpolitiska konsekvenserna av den nya tekniken vägs in i det fortsatta utvecklingsarbetet. Av de uppgifter som anges för nordiska satellitkonsortiets församling framgår att mediepolitiska faktorer skall beaktas vid genomförandet av gemensamma projekt.

Med anledning av motionärernas farhågor inför den informationsteknologiska utvecklingen och deras önskemål om ett sammanvägt kultur- och industripolitiskt program vill utskottet erinra om den av Nordiska ministerrådet beslutade studien av ett nordiskt radio- och TV- samt telesamarbete via satellit som pågår f. n. Arbetet inom studiefasen bedrivs i tre beredningsgrupper, nämligen en för programfrågor, en för teknisk-ekonomiska frågor och en för juridiska frågor. Inom den senare övervägs bl. a. upphovsrättsliga frågor. Studiefasen beräknas vara avslutad i april 1984. I detta studiearbete deltar representanter för Finland, Norge och Sverige, medan Danmark representeras av en observatör. I Sverige har massmediekommittén (U 1982:07) i uppdrag att med beaktande av de kulturpolitiska målen bl. a. lägga fram förslag till beslut om principer för utbyggnad och utnyttjande av ny teknik för massmedieändamål.

Med hänvisning till vad som anförts i det föregående avstyrker utskottet motion 2409 i här aktuell del.

Stockholm den 5 maj 1983

På kulturutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Tyra Johansson (s), Lars-Ingvar Sörenson (s), Tore Nilsson (m), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Berit Oscarsson (s), Gunnel Liljegren (m), Jan-Erik Wikström (fp), Eva Hjelmström (vpk), Anders Nilsson (s), Stina Gustavsson (c), Iréne Vestlund (s) och Lars Hjertén (m).

Avvikande mening

Eva Hjelmström (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar "Tele-X-projektet är" och på s. 3 slutar "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Den kritik som motionärerna riktar mot Tele-X-projektet är enligt utskottets mening väl befogad. Det är uppenbart att samhällets beredskap inför den snabba utvecklingen speciellt vad avser medieområdet är låg.

Medan förslag från massmediekommittén (U 1982:07) kan väntas först om ett år arbetar såväl de multinationella bolagen som televerket för att snabbt föra in den nya kommunikationstekniken på bred bas i vårt samhälle. Sverige kan självfallet inte ställa sig vid sidan av den tekniska utvecklingen. Samtidigt är det dock uppenbart att det inför den informationsteknologiska utvecklingen krävs ett samordnat kultur- och industripolitiskt program med ett långtgående nordiskt samarbete i vilket Tele-X bör sättas in som en del av ett större sammanhang.

